

УДК 343.534

*О.Е. Радутний, канд. юрид. наук, доцент
Національна юридична академія України
імені Ярослава Мудрого, м. Харків*

ВЗАЄМОДІЯ МІЖ ВИКЛАДАЧЕМ І СТУДЕНТОМ У СВІТЛІ БОЛОНСЬКОЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ

Приєднання вітчизняного освітянського суспільства до Європейської культурної конвенції 1954 р., Великої хартії університетів (Magna Charta Universitatum) 1986 р. та Болонської декларації 1999 р. надає новий поштовх визначенню ролі й місця викладача в навчально-му процесі вищої школи.

У світлі поширення Болонського процесу викладач залишається однією з ключових фігур учбової діяльності, основний зміст якої спрямовується на виконання декількох взаємопов'язаних функцій – навчальної, виховної, організаційної й наукової. Взаємодії перших з 2-х указаних функцій приділимо увагу в цьому дослідженні.

Педагогічна діяльність є професійною активністю викладача, яка за допомогою притаманних їй засобів і методів вирішує завдання навчання й розвитку студентів, особистого розвитку й самовдосконалення як студентів, так і викладача. Одним з компонентів педагогічної діяльності виступає комунікативний елемент, що поля-

гає у встановленні ефективних взаємовідносин між суб'єктами педагогічного процесу. Він знаходить свій прояв, зокрема, в соціально-психологічному регулюванні вказаних відносин, у тому числі в стимулюванні студентів до формулювання запитань, у проведенні дискусій, налагодженні дисципліни, утворенні обстановки співробітництва, оцінюванні рівня підготовки студентської групи, виявленні її лідерів і неформальної структури, конструктивному вирішенні конфліктів, керуванні психологічним станом суб'єктів педагогічного впливу, саморегулюванні власних психічних станів, установленні й підтримці відносин з колегами й адміністрацією навчального закладу.

Під час перевірки знань, отриманих у ході учбового процесу, виникає потреба виробити методику взаємодії всередині системи «викладач – студент». Спробуємо розглянути окремі засади цієї методики з урахуванням сучасних поглядів на Всесвіт з точки зору природничих наук. Якщо поглянути спрощено

на 3 такі найпоширеніші форми взаємодії між викладачем і студентом, як лекція, практичне заняття й іспит, побачимо, що в останній викладач виступає спостерігачем, а студент – тим, кого спостерігають (тобто, об'єктом дослідження, предметом якого є сукупність знань, отриманих ним під час навчання).

Отримання інформації щодо властивостей певного об'єкта дослідження здійснюється в результаті вимірювання, тобто взаємодії обладнання для дослідження й об'єкта, який вивчається.

У квантовій фізиці, наприклад, обладнанням дослідження виступає прилад для вимірювання, а об'єктом – мікрочастка. Процес вимірювання тут обов'язково пов'язаний із суттєвим впливом обладнання на протікання досліджуваного явища. Якщо прилад пристосований для виміру хвилі, електрон в експерименті буде поводитися як хвиля. Коли використовується прилад для дослідження властивостей частки, електрон в такому приладі буде демонструвати властивості частки. У решті-решт, той, хто спостерігає, перетворюється із глядача на дійову особу.

Сучасною фізикою вже доведено, що об'єктивна реальність залежить від приладу дослідження, тобто, зрештою, від

свавілля того, хто спостерігає [1; с.57]. Всесвіт – це рухлива мережа неподільно пов'язаних між собою енергетичних процесів. Він є настільки динамічним і неподільним цілим, що включає в себе і спостерігача [2; с.60]. Як бачимо, прилад для дослідження певною мірою викривлює те, що досліджує. Виявляється, що сам акт спостереження змінює досліджуване явище.

Отже, людина-спостерігач становить собою кінцеву ланку процесу спостереження, яку, безумовно, слід враховувати через її взаємодію з об'єктом вивчення. Через це вже неможливо спиратися на картезіанський принцип поділу світу й особистості на 2 опозиційні частини, тобто на спостерігача й на те, що спостерігають. Так само неможливо погодитись і з твердженням, що здобування інформації про оточуючий світ дозволяє спостерігачеві при цьому залишатися поза об'єктом дослідження.

Перенесемо умовно ці висновки своєрідною аналогією на учбовий процес, зокрема, на взаємодію між учителем та учнем під час процесу перевірки отриманих останнім знань. Властивості спостерігача впливають на об'єкт дослідження та змінюють його. Від настрою і ставлення викладача до студента багато в чому залежить відповідь останнього. На фізичному плані це

виявляється як покращання або погіршення характеристики відповіді, в тому числі й на іспиті, з неодмінним урахуванням того, що останній наділений певними ознаками стресу. Отже, показники відповідей студентів, що вимірюються за системою балів і шкалою ECTS, залежать від настрою викладача, його ставлення до оточуючого світу й безпосередньо до студента.

Якщо ставлення викладача до того, що навкруги, сформовано як негативне (наприклад, оточуюче середовище є жахливим, тяжким для співпраці, злісним, студенти нічого не знають, не вчать, вони вже не ті, які були колись тощо), світ охоче віддзеркалює таке випромінювання, й у 2-х суб'єктів взаємодії настає розчарування від спілкування. Для викладача результатом буде підтвердження його негативного настрою, для студента – отримана низька оцінка. І хоча вона може й дійсно відповідати реальному рівню знань, але у свідомості учня відбиватиметься зовсім інше.

При протилежному ставленні (всесвіт є дружжелюбним, відкритим, студенти гарні, їх очі розумні, вони підготовлені, прагнуть знань тощо), кожна із сторін отримує задоволення й відчуває прилив сил і натхнення. За того варіанту яскраво виявляються оспівувані ще Г. Гесе [3. с.227]

2 пов'язані між собою сторони взаємовідносин між учителем і учнем. Перший – це радість, яку відчуваєш, передаючи свої знання й духовне надбання іншим, коли бачиш, як ці знання змінюють свої форми, не втрачаючи змісту, збагачуються та розвиваються в учнях, а потім повертаються оновленими, проте дуже знайомими. Іншими словами, це радість учити. Другий – це взаємодія з особистістю студента (учня), навчання чомусь від нього, набуття авторитету й піднесення до положення керівника, що неможливе лише за допомогою заходів адміністративного впливу, тобто це радість виховувати.

Гуманістична спрямованість викладача має відбиватися в його активній позиції. Такий викладач вбачає своє завдання в тому, щоб забезпечити найповніший розвиток кожного студента не тільки з точки зору засвоєння учбового матеріалу, а й з позиції пізнання учнем самого себе й оточуючого світу. У відносинах «викладач – студент» найбільш прийнятним виступає співробітництво. Викладач, орієнтований на розвиток студента, звертає увагу на мінливі чинники його досягнень у навчанні, надає значення старанності учня, заохочує її зростання, стимулює його досягнення своєю підтримкою.

Така спрямованість особистості викладача вищої школи може єднати в собі наступні ціннісні орієнтири: а) на самого себе, тобто самоутвердження, яке є необхідним, щоб у сприйнятті сторонніх осіб визнаватися обізнаним фахівцем; б) на засоби педагогічного впливу; в) на студентський колектив; г) на цілі й завдання педагогічної діяльності.

Замовлення з боку тих, хто навчається, вимагає розвитку у викладача певних вольових якостей, зокрема: а) цілеспрямованості, що породжує творчу активність; б) уміння володіти собою; в) наполегливості, яка відбивається у вмінні послідовно досягати точного виконання вимог учбового процесу; г) терпіння, що забезпечує спроможність і готовність роз'яснювати багато разів той же самий матеріал без дратування або сприймати його, якщо він викладений в інших формулюваннях; д) рішучості, яка дозволяє знаходити найбільш ефективні засоби впливу й не губитися у складній обстановці; е) ініціативності, що виявляється у прагненні вдосконалювати зміст і форми своєї діяльності; є) організованості, яка

є умовою планомірності виховного процесу та ін.

У творчій діяльності викладача велику роль відіграють й почуття. Байдужі люди, які прохолодно ставляться до всього, не можуть бути викладачами, бо не в змозі живо й образно донести учбовий матеріал, а потім перевірити його засвоєння. Емоційно забарвлена інформація краще закріплюється в пам'яті й через це є найбільш прийнятною в процесі навчання. Почуття, висловлені викладачем, — необхідна умова переходу для студента від знань до переконань.

Завдяки гуманізації всієї діяльності викладача поряд з гармонічно розвиненими якостями особистості починає формуватися професіональна майстерність.

Як висновок можливо запропонувати кожному викладачеві неухильно підвищувати свій професійний рівень, пам'ятаючи при цьому, що від його ставлення до покладеної місії значною мірою залежать процес і результат навчання кожного студента, оскільки система «викладач — студент» є неподільною.

Список літератури: 1. Тихоплав В.Ю., Тихоплав Т.С. Новая Физика Веры. — СПб.: Крылов, 2007. — 90 с. 2. Капра Ф. Дао физики. — СПб.: ОРИС.ЯНА-ПРИНТ, 1994. — 304 с. 3. Гессе Г. Игра в бисер: Роман / Пер. с нем. С. Апта. — М.: Изд-во АСТ, 2004. — 539 с.

ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ МЕЖДУ ПРЕПОДАВАТЕЛЕМ И СТУДЕНТОМ В СВЕТЕ БОЛОНСКОЙ СИСТЕМЫ ОБРАЗОВАНИЯ

Радутный А.Э.

Проанализирована методика осуществления учебной и воспитательной функций преподавательской деятельности. Взаимодействие между преподавателем и студентом рассмотрено как цельная взаимосвязанная система, в которой имеет место влияние исследователя на объект исследования. Раскрыта значимость позитивного отношения преподавателя к окружающему миру и своей профессиональной деятельности.

Ключевые слова: педагогическая деятельность, учебный процесс, коммуникативность, ценностные ориентиры, гуманистическая направленность, влияние на объект исследования.

COOPERATION BETWEEN A TEACHER AND A STUDENT IN THE LIGHT OF «BOLONSKY SYSTEM» OF EDUCATION

Radutniy A.E.

The method of realization of educational and pedagogical functions of teachers' activity is analysed. Co-operation between a teacher and a student is considered as a whole interrelated system in which a researcher influences on the object of research. Meaning of positive relation of a teacher to the outward things and professional activity has been exposed.

Keywords: pedagogical activity, educational process, communicativeness, valued landmarks, humanism orientation, influence on the object of a research.

Надійшла до редакції 14.04.2010 р.